

ՌՌԻԲԵՆ ՍԱՖՐԱՍՏՅԱՆ
(Ծննդյան 70-րդ տարեդարձի և գիտամանկավարժական
գործունեության 45-ամյակի առթիվ)*

Պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, հասարակական գործիչ Ռուբեն Արամի Սաֆրաստյանը 70 տարեկան է:

Վաստակաշատ գիտնականն արժանի տեղ է զբաղեցնում հայաստանյան արևելագիտական դպրոցի ճանաչված անունների շարքում ոչ միայն իբրև այդ դպրոցի ավանդույթի շարունակող, այլև Հայաստանում արևելագիտության, մասնավորապես թուրքագիտության զարգացման գործում ունեցած իր անուրանալի ներդրման համար: Լեզվագիտական ու պատմագիտական խոր գիտելիքները և բարձր պատրաստվածությունը, հետազոտական ու վերլուծական անվիճելի կարողությունները թույլ են տվել նրան հայ արևելագիտական դպրոցը պատվով

ներկայացնել արտերկրի գիտակրթական տարբեր շրջանակներում: Ռ. Սաֆրաստյանն անցել է գիտական-ստեղծագործական բովանդակալից ուղի, որը շաղկապված է ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության ինստիտուտի գիտական հարուստ գործունեությանը:

Ռուբեն Սաֆրաստյանը ծնվել է 1955 թ. հոկտեմբերի 5-ին Երևան քաղաքում՝ հայտնի թուրքագետ-արևելագետ և քաղաքական գործիչ Արամ Սաֆրաստյանի ընտանիքում: Շարունակելով ընտանեկան ավանդույթը՝ նա ևս ընտրում է արևելագետի մասնագիտությունը: 1977 թ. ավարտում է Երևանի պետական համալսարանի արևելագիտության ֆակուլտետի թուրքագիտության բաժինը, այնուհետև՝ 1980 թ.՝ Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի արևելագիտության ինստիտուտի ասպիրանտուրան: 1981 թ. աշխատանքի է անցնում Գիտությունների ակադեմիայի համակարգում նախ՝ որպես Արևելագիտության ինստիտուտի կրտսեր, ապա՝ ավագ, առաջատար գիտաշխատող: 1998 թվականից ղեկավարել է ինստիտուտի Թուրքիայի բաժինը: 2006–2020 թթ. եղել է Արևելագիտության ինստիտուտի տնօրեն. այժմ ինստիտուտի տնօրենի խորհրդականն է:

Գիտական գործունեությանը զուգահեռ Ռ. Սաֆրաստյանը 1988–1991 թթ. աշխատել է նաև որպես Գիտությունների ակադեմիայի Սփյուռքի և Հայոց ցեղասպանության ուսումնասիրման գիտական կենտրոնի փոխտնօրեն:

* Ներկայացվել է 04. III. 2026 թ., ընդունվել է տպագրության 20. III. 2026 թ.:

1983 թ. Ռ. Սաֆրաստյանը դարձել է պատմական գիտությունների թեկնածու, 2009-ին՝ պատմական գիտությունների դոկտոր: Գիտամանկավարժական արդյունավետ գործունեության համար 2007 թ. նրան շնորհվել է պրոֆեսորի գիտական կոչում: 2010 թ. անվանի արևելագետն ընտրվել է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, 2014 թ.՝ ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս:

Ավելի քան չորս տասնամյակ է, ինչ Ռ. Սաֆրաստյանն ակտիվ գիտամանկավարժական գործունեություն է ծավալում Երևանի բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում՝ Երևանի պետական համալսարանում, Հայաստանի ամերիկյան համալսարանում, Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում, Ռուս-հայկական համալսարանում, ՀՀ ԳԱԱ գիտակրթական միջազգային կենտրոնում, Գեղարվեստաթատերական ինստիտուտում, «Հրաչյա Աճառյան» համալսարանում: 2015–2020 թթ. ղեկավարել է Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի համաշխարհային պատմության և նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնը: Նրա հմուտ ղեկավարության ներքո բազմաթիվ երիտասարդներ ստացել են գիտական աստիճաններ և ներկայումս կարևոր դիրքեր են զբաղեցնում հայրենի գիտության տարբեր ոլորտներում:

Ռ. Սաֆրաստյանն այսօր էլ շարունակում է մանկավարժական-դասախոսական ակտիվ գործունեությունը՝ թուրքագիտության, ցեղասպանագիտության, Թուրքիայի տարածաշրջանային քաղաքականության վերաբերյալ մասնագիտական հարուստ գիտելիքներն ու փորձը փոխանցելով երիտասարդ սերնդին:

Գիտնական-արևելագետ Ռ. Սաֆրաստյանին բնորոշ է ինքնազարգացման, ինքնակատարելագործման մղումը: Դրա շնորհիվ է, որ 1999–2002 թթ. նա հաջորդաբար հաղթող է ճանաչվում Հումբոլդտի (Գերմանիա), ապա Ֆուլբրայթի անվան (ԱՄՆ), այնուհետև Կենտրոնական եվրոպական համալսարանի (Հունգարիա) միջազգային գիտական մրցույթներում և մեկական տարի տևողությամբ հաջորդաբար գիտահետազոտական աշխատանք կատարում նախ Բոխում քաղաքի համալսարանում, ապա՝ Կալիֆոռնիայի Բըրքլի համալսարանում, այնուհետև Բուդապեշտի համալսարանի քաղաքականության ուսումնասիրման կենտրոնում և ամբողջացնում հայ-թուրքական հարաբերությունների, Օսմանյան կայսրության ու հանրապետական Թուրքիայի վերաբերյալ ուսումնասիրությունների արդյունքները: Նրա արտերկրյա գիտական գործուղումների շարքն ընդգրկում է երկու տասնյակից ավելի երկրներ:

Ծանրաբեռնված գիտամանկավարժական ու վարչական աշխատանքով՝ Ռ. Սաֆրաստյանը հիմնադրել և խմբագրել է գիտական մի շարք պարբերականներ՝ «Թյուրքագիտական և օսմանագիտական հետազոտություններ», «Ժամանակակից Եվրասիա», նաև, Վարչավայի համալսարանի ներկայացուցիչների հետ, պատմության, իրավունքի, քաղաքագիտության հարցերի ուսումնասիրմանը նվիրված «Հայ-լեռական տարեգիրքը»: Նրա նախաձեռնությամբ և խմբագրությամբ լույս է տեսել «Արևելագիտությունը Հայաստանում» գիտական մատենաշարը:

Բացի այդ, Ռ. Սաֆրաստյանը նաև Հայաստանում և արտերկրում հրատարակվող մի շարք հեղինակավոր գիտական պարբերականների խմբագրական խորհուրդների, ինչպես նաև գիտական կենտրոնների խորհուրդների անդամ է:

Ռ. Սաֆրաստյանի գիտական հետաքրքրությունների ոլորտում են Թուրքիայի նոր ու նորագույն պատմության, արտաքին քաղաքականության, աշխարհաքաղաքականության, ինչպես նաև Հայոց ցեղասպանության հիմնահարցերը: Նա հեղինակ է ավելի քան երկու հարյուր հրատարակումների, որոնք լույս են տեսել ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ արտերկրում՝ հայերեն, ռուսերեն, անգլերեն, ֆրանսերեն, գերմաներեն, իսպաներեն, պորտուգալերեն, թուրքերեն և այլ լեզուներով: Համահեղինակ է բուհական և դպրոցական դասագրքերի:

Վաստակաշատ թուրքագետի՝ տասնամյակների տքնաջան գիտական պրատումների համապարփակ արդյունքն է «Օսմանյան կայսրություն. ցեղասպանության ծրագրի ծագումնաբանությունը (1876–1920 թթ.)» մենագրությունը (2009), որը լույս է ընծայվել նաև անգլերեն ու ֆրանսերեն: 2025 թ. Մոսկվայում լույս տեսավ այդ մենագրության վերամշակված հրատարակությունը՝ ռուսերեն: Աշխատությունը հաջողված փորձ է հայեցակարգային մակարդակով պարզաբանելու Օսմանյան կայսրության պատմության վերաբերյալ գիտաքաղաքական կարևորություն ունեցող բազմաթիվ հիմնահարցեր, մասնավորապես այդ տերության կառավարող շրջանակներում թուրքահպատակ քրիստոնյա ժողովուրդների ցեղասպանության ծրագրի ծագումնաբանության բարդ ու հակասական խնդիրը: Աշխատությունն ուշագրավ է իր կառուցվածքով, պատմական նյութի քննական համակողմանի վերլուծությամբ, շարադրանքի ոճով: Այն ծանրակշիռ ներդրում է Հայկական հարցի ու Հայոց ցեղասպանության վերաբերյալ հայեցակարգային մոտեցումների ձևավորման ուղղությամբ:

Ռ. Սաֆրաստյանի գիտական կարևոր աշխատություններից է նաև «Մուսթաֆա Քեմալ. պայքար Հայաստանի Հանրապետության դեմ (1919–1921 թթ.)» գիրքը (2019): Ռ. Սաֆրաստյանի գիտական աշխատությունները լայն արձագանք են գտել ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ արտերկրում:

Ռ. Սաֆրաստյանն ունի նաև պետական կառավարման բարձրագույն մարմիններում միջազգայնագետ-վերլուծաբանի, ինչպես նաև դիվանագիտական աշխատանքի փորձառություն. 1991–1992 թթ. եղել է Հայաստանի Գերագույն խորհրդի միջազգային հարաբերությունների գծով ավագ փորձագետ, 1992–1996 թթ.՝ ՀՀ նախագահի աշխատակազմի վերլուծական բաժնի վարիչի տեղակալ: 1996–1997 թթ. կատարել է դիվանագիտական աշխատանք. Գերմանիայում եղել է ՀՀ դեսպանատան խորհրդական: Մասնակցել է մի շարք կարևոր բանակցային գործընթացների: Աշխարհաքաղաքական հարափոփոխ իրադարձությունների դարաշրջանում խիստ կարևորվում է ճշգրիտ վերլուծությունների ու գնահատականի անհրաժեշտությունը, ըստ այդմ՝ դասախոսություններով պարբերաբար հանդես է գալիս ՀՀ ԱԳ նախարարության դիվանագիտական դպրոցի ունկնդիրների առջև:

Ռ. Սաֆրաստյանը 2009–2018 թթ. և 2025 թվականից ՀՀ Հանրային խորհրդի անդամ է: Որպես փորձագետ ակտիվորեն արձագանքում է միջազգային հարաբերություններին և աշխարհաքաղաքական գործընթացներին՝ հաճախակի հանդես գալով վերլուծություններով ինչպես հայաստանյան, այնպես էլ արտերկրի ՉԼՄ-ում:

Գիտահասարակական բեղուն գործունեության համար Ռ. Սաֆրաստյանը պարգևատրվել է «Մովսես Խորենացի» (2008 թ.) և Պաշտպանության նախարարության «Գարեգին Նժդեհ» (2010 թ.) մեդալներով, ՀՀ Ազգային ժողովի պատվոգրով: 2021 թ. արժանացել է Պաշտպանության նախարարության պատվոգրի՝ «Արցախի Հանրապետությունում ծավալված պատերազմական գործողությունների ընթացքում Պաշտպանության նախարարությանը ցուցաբերած աջակցության համար»: Ֆրանսիական «Le dictionnaire biographique: Arméniens d’hier et d’aujourd’hui» հրատարակությունը 2021 թ. նրան ընդգրկել է պատմության ականավոր 3200 հայերի ցանկի մեջ:

Բազմաշնորհ գիտնական, խորաթափանց հետազոտող, գիտամանկավարժական ու պետական-վարչական աշխատանքի տարիների ահռելի փորձառություն ունեցող ակադեմիկոս Ռ. Սաֆրաստյանին մաղթում ենք արևշատություն, կյանքի երկար տարիներ, անձնական հաջողություններ և ստեղծագործական նորանոր ձեռքբերումներ:

ԱՇՈՏ ՄԵԼՔՈՆՅԱՆ
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս